

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Inhoudsopgave	1
Lezing: Flint, zwerver uit de oertijd, door Egbert Meijers.....	2
Uit de oude doos: J.E.: Uit vroegere jaren 1767 - 1787	7
De Westerd: deel 1 naamgeving straten.....	8
Paiser Meul'n 120 jaar	10
De eerste overgeleverde vermelding van het dorp Peize, door dr. G. Overdiep.....	11
Geschiedenis pand Roderweg 2, Peize	12
Berend Looper, een man van de klok	14
Even lachen	15
Gedicht Barbera Wekema-Hut: Schoonmaak tied.....	16

Naar aanleiding van de lezing Flint, zwerver uit de oertijd heeft Egbert Meijers ons het uitgewerkte document hiervan ter hand gesteld om in *Tiedschrift* te plaatsen.

Het hoe en waarom van de straatnamen in de Westerd wordt in dit nummer en de twee volgende nummers van *Tiedschrift* uit de doeken gedaan.

Nu het voorjaar weer is aangebroken hebben we een toepasselijk gedicht van Barbera Wekema-Hut kunnen plaatsen ook al is het een beetje achterhaald in deze tijd.

Wij wensen u uiteraard weer veel leesplezier en een vrolijk voorjaar toe.

LEZING: FLINT, ZWERVER UIT DE OERTIJD
DOOR EGBERT MEIJERS
30 JANUARI 2019

Voor een geïnteresseerd publiek hield Meijers in de grote zaal van De Essen een zeer interessant verhaal over zwerfkeien/veldstenen/flinten, allemaal synoniemen voor de natuurstenen die in alle maten en soorten overvloedig aanwezig zijn in onze provincie.

Meijers, een echte Drent, geboren in Grolloo en tegenwoordig woonachtig in Gasselte, hield zijn verhaal in het Drents en dat gaf een bijzondere dimensie aan het geheel. Onderstaande tekst is ook door hem aangeleverd.

Geschiedenis van de flint

Meijers vertelde wat er de laatste 7500 jaar allemaal met flinten is gebeurd maar eerst hoe ze hier gekomen zijn. ‘Onze’ flinten komen uit Scandinavië. Tijdens de Saale IJstijd, zo’n 126.000 jaar geleden ligt er een laag ijs over een groot deel van het noordelijk halfrond die hier en daar wel een kilometer dik kan zijn. Door bewegingen in het heelal en temperatuurswisselingen komen ijsmassa’s in beweging en schuiven vanuit Scandinavische gebieden zuidwaarts. Dat ijs fungeert als bulldozer: alles wordt meegenomen en vooruitgeschoven. De resten hiervan zijn overgebleven in lagen keileem.

Die keileem zit vol met flinten en die hebben een verschillende oorsprong. Stenen uit hele diepe lagen, fijn van structuur. Vulkanisch gesteente, uitgespuwd door actieve vulkanen in de oertijd. En sedimentgesteente dat laagje voor laagje werd opgebouwd met ieder jaar nieuwe afzettingen.

Na de ijstijd was Drenthe een toendra-achtig landschap. Dat evolueerde door de duizenden eeuwen heen tot het Drentse landschap zoals we dat in de 19^e eeuw kenden. Dus vóór de turfwinning en vóór de heideontginning.

Flinten zijn er overvloedig aanwezig en ieder jaar komen er weer grote aantallen nieuw aan de oppervlakte, vooral door het winterse proces van vriezen en dooien. Dat maakt, dat flinten zichzelf omhoog drukken door ijsafzetting op de dichter onder de oppervlakte gelegen exemplaren.

Gebruik van flinten

Het eerste veronderstelde gebruik van flinten door de mens is waarschijnlijk door de rendierjagers, zo’n 14.000 jaar geleden. Die gebruikten de stenen om de huiden die als tentdoek van hun wigwam-achtige tenten fungeerden, vast te leggen op de bodem.

Bekende gebruikers van flinten zijn natuurlijk de hunebedbouwers geweest, die hiervoor de zwaarste exemplaren gebruikten. Johan Picardt, predikant en de eerste Drentse geschiedschrijver vroeg zich af hoe men indertijd de hunebedden bouwde. Hij bedacht dat dit misschien wel door reuzen zou zijn gedaan... Ook Romeinse legioenen werden genoemd als bouwers. Toch zijn de hunebedden op een slimme manier door gewone mensen in elkaar gezet.

Professor van Giffen, bekend archeoloog, trof in grafheuvels veel flinten aan. In de tegenwoordige tijd zien we het gebruik van flinten in grafmonumenten, net als in Denemarken en Duitsland, weer toenemen.

Waar werden flinten nog meer voor gebruikt?

Maalstenen in een primitieve vorm met een wrijfsteen, de zgn. ‘loper’. Verzwaarders voor visnetten? Veel later, in onze tijd, als afdeksteen op Keulse potten waar zuurkool in wordt bewaard. In het archeologisch depot in Nuis bevinden zich tal van bewerkte flinten die zeker ergens voor gediend hebben al is het vaak lastig te achterhalen waarvoor.

Bij diverse kerken ligt buiten voor de kerkdeur een grote platte zwerfsteen, een ‘prekesteen’. Hierop stond na afloop van de kerkdienst iemand uit de gemeenschap om mededelingen te doen die niet direct verband hielden met de dienst. Bij de zuidelijke kerkmuur van Rolde ligt een grote steen die

diende als zitplaats voor de helper van de bisschop die belastingen kwam innen. Gezeten op zijn 'troon' ontving hij daar de belastingplichtigen uit het dorp en omgeving.

Bouwmateriaal

Flinten werden gebruikt als fundering bij de eerste kerken, o.a. bij de kerk van Zweeloo. Maar ook in de laatste eeuw paste men flinten toe bij de bouw van kerken. Voorbeelden zijn de kerktoeren van de gereformeerde kerk in Zoutkamp die is opgetrokken uit flinten en de kerk van Wieringerwerf. Deze laatste heeft een muur die bestaat uit flinten afkomstig uit de overbodig geworden Omringdijk van Wieringen.

In Leek vond men de restanten van een zgn. 'spiker', een opslagschuur voor graan in vroeger tijden met een flinten fundering net als bij de (herbouwde) boerderij Bruntingehof in Orvelte.

Flinten werden in Drenthe ook overal toegepast als erfverharding.

In het Drents museum staat een replica van het 'tempeltje van Barger Oosterveld', ooit ontdekt door professor Waterbolk, met onderin een ring van flinten.

In de 19^e en begin 20^e eeuw werden bij de bouw van boerderijen en huizen veel flinten toegepast, die geleverd werden door boeren uit de buurt. Die werden hiervoor betaald met jenever.... Ze bleven flinten aanvoeren, ook al waren er al voldoende.....

Ook waterputten werden opgetrokken uit flinten. Voorbeelden hiervan zijn gevonden in Zuid Barge en Drouwen. In Drouwen liggen drie putten vlak bij elkaar waarvan één wel 19 meter diep was!

Onder het Drents Museum in Assen zijn restanten gevonden van een oude waterput van flinten, die waarschijnlijk bij het klooster hoorde dat hier vroeger stond.

Flinten werden ook gebruikt om begrenzingen aan te geven van boermarken zoals die in Langelo. Op een 'vier boermarkenpunt' van de plaatsen Eext, Anloo, Gieten en Gasteren ligt een markering van flinten. Wanneer vroeger dit soort 'markestenen' werden verlegd met kwaadwillige bedoelingen, bijvoorbeeld om extra grond te verkrijgen, kostte dit de overtreders een boete van 25 goudguldens. Een kapitaal in die tijd.

Waterschap Velt en Vecht heeft onlangs bij Benneveld de oude markegrens in ere hersteld en dit 'gemarkeerd' met een dikke flint.

Voorden en wegeaanleg

Een voorde is een doorwaadbare plaats in een beek of rivier. Dat waren plaatsen die vroeger dienden als oversteekplaats voor het verkeer (postkoetsen, boerenwagens e.d.). Vaak werd de rivier-

Voorde in de Wold Aa bij Tweeloo. Foto Jan Poortman

bodem hier voorzien van een laag flinten om de oversteekplaats makkelijker begaanbaar te houden. Allerlei plaatsnamen herinneren nog aan die situaties van eeuwen geleden. Amersfoort, Eexterzandvoort, Coevorden en in Duitsland bijv. Frankfurt.

In de staatsbossen werden wegen aangelegd, gemaakt van flinten. Arbeiders uit de omgeving van Oldenzaal kwamen hiervoor naar Drenthe in de jaren '30 van de vorige eeuw. Er is toen in totaal zo'n 70 kilometer weg aangelegd en men heeft berekend dat hiervoor wel 25 miljoen flinten moeten zijn gebruikt. Het bekende wegenbouwbedrijf Reef uit Oldenzaal bestaat nog steeds en herinnert aan die tijd.

Uit de Romeinse tijd is bekend dat de beroemde Via Appia ook aangelegd is met veldkeien.

De Engelsman MacAdam ontwikkelde een systeem voor wegeaanleg die later macadamwegen gingen heten. Hij bedacht een procédé waarbij een weg werd opgebouwd uit drie lagen. De diepste laag bestond uit grotere veldkeien als fundament. Daaroverheen kwam een laag steenslag, vervaardigd uit kapotgeslagen flinten. De top laag bestond uiteindelijk uit grind.

De eerste weg in Drenthe, die zo werd aangelegd, was de route langs de Drentse Hoofdvaart van Meppel naar Assen. Dit traject was belangrijk voor troepenverplaatsingen en ook de postkoets kon er dankbaar gebruik van maken.

Werkverschaffing

In de crisistijd, jaren '20 vorige eeuw, werden bij de ontginning van de heidevelden werklozen ingezet als 'flintenrooiers'. Er kwamen daarbij enorme hoeveelheden flinten tevoorschijn. Per are 10 stapels flinten van zo'n 500 kilo per stapel!

Ook werden ter plekke veel flinten 'geklopt' (kapotgeslagen) ten behoeve van de aanleg van macadamwegen. Veel 'keienkloppers' kwamen vanuit 't Gooi naar Drenthe vanwege hun bedrevenheid in dit werk.

Van ver voor deze tijd, rond 1892, dateert het 'keienkloppersoproer' van Finsterwolde. Straatarme boerenarbeiders werden in de winter door de hereboeren van het Hoge Land op straat gezet en moesten zich maar zien te redden. In ruil voor een karige toelage moesten de arbeiders flinten rooien en kloppen. Zij kwamen hiertegen in opstand. Dit was één van de oorzaken van de opkomst van het communisme in dit gebied. Mannen als Domela Nieuwenhuis kwamen hier naar toe en riepen de arbeiders op zich te verzetten tegen hun omstandigheden. Marechaussees en huzaren uit het westen van het land moesten de orde herstellen.

Zeewering

De houten zeewering van de toenmalige Zuiderzee werd begin 18^e eeuw ernstig aangetast door de paalworm, een uit Nederlands-Indië geïmporteerde parasiet. Hier was niets tegen bestand. Alle houten palen (en ook houten schepen!) werden kapot gevreten door de paalworm.

Rond 1732 werd een plan ontwikkeld waarbij bedacht werd de dijken te bekleden met 'Noorse steen', veldkeien. De benodigde stenen werden van overal aangevoerd. Walvisvaarders namen stenen mee vanuit Scandinavië maar ook Drenthe werd ontdekt als leverancier van dit materiaal. Er ontstond een levendige handel in flinten. In Drenthe ontstond een flinke activiteit op dit gebied. Scheepsladingen veldkeien werden vanuit Drenthe naar het westen des lands getransporteerd in de periode tussen 1730 en 1930 (tot aan de sluiting van de Afsluitdijk). Na het droogleggen van de IJsselmeerpolders zijn gezonken schepen met flinten aangetroffen waarvan na onderzoek werd vastgesteld dat deze uit Drenthe afkomstig waren.

De steenschippers stonden niet allemaal goed aangeschreven. Er was nogal eens sprake van sjoemelen met aantallen en gewichten dus van fraude en oplichting. Er werd daarom een reglement opgesteld waaraan men zich moest houden. Eerst werd een lading gemeten (door de 'steenmeters') en dan mocht er gelost worden en er werd betaald op basis van de meting.

Vanwege de grote vraag vanuit het dijkenonderhoud was deze stenenhandel erg lucratief. Percelen heideveld werden verkocht voor bedragen tot fl. 1.100,-. Dat was veel meer dan de waarde als landbouwgrond. Heidevelden werden omgespit en stapels flinten werden afgevoerd naar de havens. Heidevelden raakten totaal vernield en er kwam een verordening van het Drentse Landschapsbestuur waarin werd bepaald dat na het rooien de grond weer vlak gemaakt moest worden.

Een ander negatief aspect van deze flintenhandel was, dat er van de 80 tot 100 hunebedden, die Drenthe rijk was, wel 30 tot 35 gesloopt en vernield zijn voor de keienhandel. De enorme keien werden met buskruit opgeblazen.

Belangrijke handelscentra in Drenthe voor de flintenhandel waren onder meer Buinen en Gasselternijveen (de firma Adams). Investeerders lieten het Oranjekanaal graven om flinten via deze route naar de Drentse Hoofdvaart te vervoeren. Dat werd geen succes. In het Oranjekanaal moesten te veel obstakels (stuwen en sluizen) worden aangelegd om een goed transport mogelijk te maken.

Het aanbrengen van de flinten op de Zuiderzeedijken was allemaal handwerk, kostte veel tijd en was enorm arbeidsintensief. Na de aanleg van de Afsluitdijk was het afgelopen met het werk aan de Zuiderzeedijken. Het gevaar was geweken.

Tegenwoordig wordt bij Schellingwoude een deel van de dijk weer ontdaan van de veldkeien. Op een initiatief vanuit Drenthe worden een paar vrachten van deze stenen teruggebracht naar deze provincie waar er een nieuwe bestemming voor wordt gezocht ter herinnering aan de geschiedenis van de dijkversterking.

Dijkversterkingswerkzaamheden in de jaren '20 van de vorige eeuw. Foto Egbert Meijers

Flinten als monumenten

Flinten hebben veel toepassing gekregen als onderdeel van monumenten.

Na WO II is er een herinneringsmonument met flinten geplaatst achter de parochie in Gasselte waar de Franse parachutist Fernand Bégue, die betrokken was bij operatie Amherst, om het leven kwam. Ook in Peize is een flint gebruikt als herinneringsmonument.

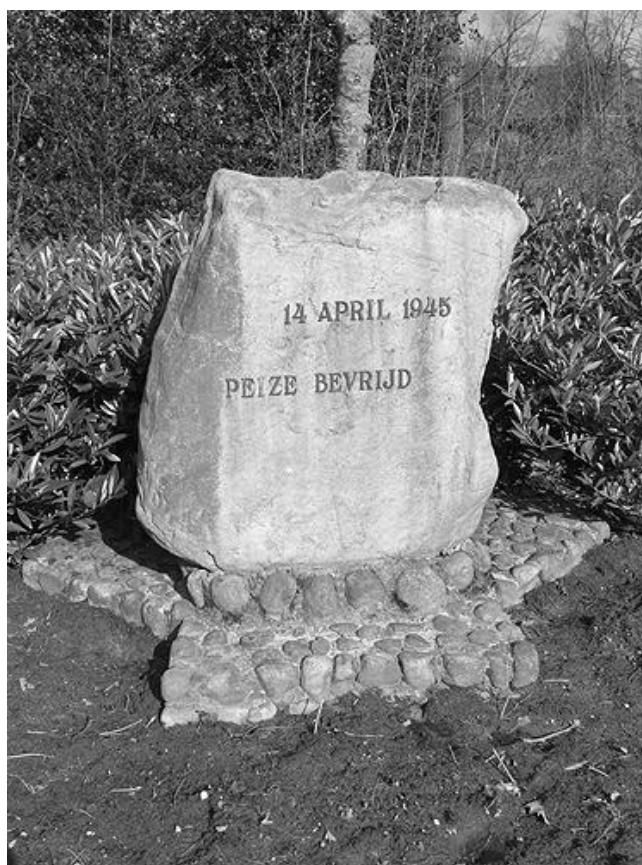

Foto Jacob Bezema

Ter herinnering aan de spoorlijn van het Duitse Schöningdorp naar Klazienaveen, waar van 1903 tot en met 1983 turf werd aangevoerd naar de Norit fabriek, heeft kunstenaar Adri de Fluiter van een in tweeën gescheurde enorme veldkei een monument gemaakt.

Het 'meisje van Yde' wordt geëerd met een groot monument met talloze flinten, dat gemaakt is door Derk den Boer. De MAVO in Diever heeft een uit flinten vervaardigde muur waarop een kustwerk is aangebracht. Het bekende Harm Smeengemonument in Meppel bevat rondom 32 veldkeien met daarop de namen van de toenmalige Drentse gemeenten.

***Anekdote.**

In Schoonloo werd in de jaren '60 van de vorige eeuw een enorme veldkei opgegraven. Voor iemand er erg in had stond deze kei te pronken naast het gemeentehuis in Rolde tot groot ongenoegen van de Schoonlooërs.

De A-junioren van Rolder Boys zouden hier wel even wat aan doen. In de Oudejaarsnacht van 1966 groeven ze een enorm gat naast de kei en lieten deze daar in zakken. Opperwachtmeester Derksen, de vader van Johan (Voetbal Inside), werd vakkundig om de tuin geleid en had niets door. De volgende dag was iedereen stomverbaasd. Hoe kon zo'n enorm gevaarte worden weggehaald zonder dat iemand er iets van gemerkt had? Het had die nacht gesneeuwd en alles lag op Nieuwjaarsdag bedekt onder een mooi laagje sneeuw. De sneeuw smolt en zie, er kwam een klein puntje tevoorschijn. Het gat was niet diep genoeg....

Nu staat de steen al weer tientallen jaren te pronken in het centrum van Schoonloo.).

Voor de geïnteresseerden: In Het Hunebedmuseum te Borger is een grote flintentuin aangelegd. Daar staat bij iedere steen een bordje met de vermelding om welke soort het gaat en wat de afkomst is.

UIT DE OUDE DOOS

Uit de Hopbel van 16 december 1972

UIT VROEGER JAREN

1767 - 1787

Wanneer men zo de gelegenheid heeft in oude geschriften te lezen, dan kan men zich eigenlijk geen voorstelling maken van het leven in die tijden, toen men het zonder alle gemakken van de tegenwoordige tijd heeft moeten stellen.

Alles was niet zo gecompliceerd en de mensen leefden zonder veel lawaai, doch zeer sober; geld was “betuun”, d.w.z. er was weinig geld, niet alleen onder de arme bevolking.

Toen Jan Hendriks, Willem Jans, Claas Alberts, Geert Geilkers, Hendrik Aarents, Roelf Jans en Jan Luchies Kregel in 1767 bezig waren bos te poten in het z.g. Wildeveen, achter op de Boerlaan voor 10 stuivers per dag, hebben ze natuurlijk niet gedacht dat deze bomen ruim 100 jaar later weer gerooid zouden worden en het bos in groenland zou worden omgezet.

Het betrof hier hakbos, hetwelk meestal om de zeven jaar gekapt werd; de stokken werden als bonestaken verkocht, de schensen of takkenbossen gingen naar de bakkers en het berkenrijs werd gebruikt voor de bezems.

Deze gronden in het Wildeveen werden door de Kerkvoogdij aangekocht van Martinus Wubbe Roelfs, Wed. Otte Jans en Cornelis Berends voor de som van f106,-. De berken- en elzenpootlingen kostten f 1,- de duizend.

De meester in het dorp was toen Abel Claesen Bolhuis, gehuwd met Ameltien Schuring; beiden zijn later in de kerk begraven. Het onderwijs was in die jaren een aangelegenheid van de kerk, meester was tevens koster. De school was eigendom van de kerk en werd later aan de gemeente verkocht, evenals de woning van de meester, het kostershuis.

Dit huis stond vroeger tegenover de burgemeesterswoning in lengterichting langs de straat met het vooreind naar de kerk gericht.

Omstreeks 1780 kreeg de kerk een opknapbeurt, evenals daarvoor de pastorie. De kerk werd door een aannemer uit Ureterp hersteld; het terugbrengen van het materiaal gebeurde door Roelof Jans Remmelts voor de som van f 3,- naar Ureterp.

Bij dergelijke werkzaamheden werd vroeger wel een borreltje gedronken, want Jan Ensink ontving voor 20 kroezen genever f 7,-. Voor “schipvracht” werd een bedrag betaald aan de beurtschipper op Groningen genaamd Jan Hagenauw.

Monsieur Serg ontving in 1782 nog f 10,- voor het opmaken van het bestek. Reeds toen was er dus al spraken van een Franse inslag.

Miechel van Lijngen Wekema leverde de verf en olie voor de Kerk, Pastorie en het Klokhuis.

De kerk was toen nog in het bezit van een boerderijtje waar veel hop werd verbouwd. Jan Hemsingh Bavinghe, destijds wonende op Woudrust aan de tegenwoordige Woudrustlaan, leverde de hopstaken, meestal essen met een grote lengte. Een dochter van deze Bavinghe trouwde later met Dr. P. Gasinjet, waarvan de zoon later Maire was van Peize; deze is jong gestorven en werd in de kerk begraven. Deze zerk is nog in de kerk aanwezig.

J.E. (Jeremias Ensing)

STRAATNAMEN BUNGALOWPARK “WESTERINGEN”

Deel 1: de totstandkoming

WIE BEDENKT NIEUWE STRAATNAMEN?

Nu een aanvang is gemaakt met de aanleg van nieuwe straten in het uitbreidingsplan De Westerd, is de tijd nabij, dat de raad moet besluiten welke namen aan deze straten moeten worden gegeven. De burgemeester gaf de raadsleden de raad, alvast hun gedachten hierover te laten gaan. Het raadslid Pleiter stelde voor de lezers van de Hopbel in deze te raadplegen. Deze suggestie vond in de raad bijval.

Nu is onze vraag aan U: hoe zullen de drie namen zijn van de nieuwe straten in De Westerd!?

Wij zien met belangstelling uw antwoord tegemoet. Brieven aan de redactie onder het motto: straatnamen.

Naar aanleiding van vorenstaande oproep in de Hopbel van 26 november 1960, namens de gemeente, om straatnamen te bedenken voor de eerste en nieuwe wijk in Peize “De Westerd” kwam de volgende reactie:

4 December 1960

Het is zeer moeilijk voor deze straten of singels namen te vinden en hierin de naam Westerd te handhaven. Namen als Wester-, Ooster-, Zuider- en Noordersingel zeggen zo weinig; een rivieren, bloemen-, of bomenbuurt is zo afgezaagd.

Zou het ook mogelijk zijn in onze geschiedenis terug te tasten en er een Jan Willinge, de Coninck- en Gasinjetsingel van te maken.

Bovenstaande is maar een suggestie en ik ben mij er wel van bewust, dat deze namen veel Peizenaren niet veel zullen zeggen.

Hoogachtend, Jeremias Ensing, Groningerweg 54, Peizerwold.

Dat vorenstaande suggestie en een tweede inzending in de smaak vielen was te lezen in de Hopbel van 14 januari 1961.

Straatnamen in uitbreidingsplan.

Op ons verzoek, om van onze lezers suggesties te krijgen voor nieuwe straatnamen in het uitbreidingsplan „De Westerd”, hebben wij een paar brieven ontvangen. Het doet ons plezier, dat deze twee lezers waar voor hun geld zullen krijgen. In de ene brief wordt o.a. voorgesteld om één der wegen b.v. Westerstraat te noemen; dit vond bij de raad in zoverre bijval, dat een straat kortweg Westerd zal heten.

De andere briefschrijver konstateert, dat het niet zo eenvoudig is om nieuwe namen te bedenken, omdat rivieren-, bloemen- of bomennamen zo afgezaagd is. Hij stelt voor, om in de geschiedenis van Peize terug te grijpen. Peize heeft namelijk vroeger vele belangrijke personen in zijn midden gehad, die tot ver buiten de gemeentegrenzen bekendheid genoten. Misschien zouden deze namen, die de tegenwoordige inwoners niets meer zeggen, op deze wijze aan de vergetelheid kunnen worden ontruk.

Deze suggesties vonden in de raad algemene bijval. Besloten werd, om al de hier te projecteren wegen te noemen naar oud-Peizenaren. B. en W. komen in de eerstvolgende vergadering met een voorstel in deze richting.

Op 20 juni 1961 kwam B&W met het volgende voorstel aan de Raad.
Raadsvergadering punt 15 van de agenda.
Straatnamen uitbreidingsplan **“Westeringen”**
Aan de gemeenteraad.

Ten vervolge op de reeds gedane mededeling inzake nevenvermeld onderwerp delen wij u, mede dat wij, de suggestie van de heer Jer. Ensing, alhier, grotendeels overnemend, u voorstellen te verlenen.

1. aan de weg loodrecht op de Groningerweg en tegenover de Hoppekampweg: **“de Westerd”**. (sub 1). Hierdoor blijft de van oudsher bekende benaming van het onderhavige land bewaard.
2. aan de weg evenwijdig aan de Groninger- en Roderweg: **“de Conincklaan”**. De familie De Coninck is de laatst bekende bewoner geweest van het “Huis te Peize”, aan de tegenwoordige Brinkweg, in de tijd van 1650 – 1771.
3. aan de weg evenwijdig aan de toekomstige omlegging van de Groningerweg en trambaan: **“Joest Lewelaan”**. Van deze Joest (ook wel Joost) Lewe, gewoond hebbende op de Horst op het Huis ter Hansouwen, is o.m. bekend dat hij in de tachtig jarige oorlog tegen Spanje (1568-1648) in deze streken nogal op de voorgrond trad zodat ook hij een belangrijke rol in de historie van de streek heeft gespeeld.
4. aan de weg evenwijdig aan de weg sub 1 en dus tussen “de Conincklaan” en de “Joest Lewelaan” (sub 2 en 3): **“ter Hansouwenlaan”**. Ter Hansouwen is de bekende burcht geweest op de Horst, waarvan restanten nog – vermoedelijk – aanwezig zijn bij de woning van de fam. J. Berends.
5. aan de weg evenwijdig aan de Joest Lewelaan, vanaf de ter Hansouwenlaan (sub 4) en wederom uitkomende op de eerstgenoemde weg: **“Hiddemalaan”**. Omtrent Georgius Hiddema vinden we in het sociologisch rapport “De Gemeente Peize” de navolgende gegevens: De ontevreden (pachtboeren) hadden n.l. in 1748 de Peizer meierboer Georgius Hiddema tot hun leider verkoren. Zijn krachtig optreden op de Drentse landdag wekte grote bijval.
6. aan de weg vanaf de Hiddemalaan (sub 5) naar de Groningerweg: **“Gasinjetlaan”**. Gijsbert Carel Ferdinand Gasinjet gewoond hebbende te Peizerwold, omstreeks 1800 een aanzienlijk persoon, was ondermeer Maire van Peize en Eelde en Garde de Honneur van Napoleon.

Wij zijn voornemens, indien deze benamingen door u aanvaard worden, op de desbetreffende straatnaamborden een korte omschrijving ter informatie van publiek en bewoners toe te voegen.

P E I Z E , 19 juni 1961. Burgemeester en wethouders van Peize,
P.D. Edel, burgemeester
A. Birze, wethouder

Raadsvergadering d.d. 7 november 1972.

Punt 5 van de agenda.

Naamgeving wegen 3e ged. bestemmingsplan “Westeringen”.

Hierbij delen wij u mede, dat enige tijd geleden het aannemers- en wegenbouwbedrijf Sj. Dijkstra en zn. te Aduard gereed is gekomen met het bouwrijpmaken van het 3e ged. van het bestemmingsplan “Westeringen” alhier.

In verband hiermede dienen de aangelegde wegen zo spoedig mogelijk van namen te worden voorzien en wel ten dienste van de gemeentelijk administratie, openbare nutsbedrijven en bij verkoop of uitgifte in optie van de aan deze wegen gelegen bouwterreinen etc.

Wij zijn evenwel van mening dat de onderhavige wegen van namen dienen te worden voorzien zoveel mogelijk aangepast aan de straatnamen gelegen in het huidige bungalowpark “Westeringen”. Wij hebben gezocht naar namen van personen die ongeveer in dezelfde tijd geleefd hebben als degenen die reeds vernoemd zijn in het bewoonde gedeelte van het bestemmingsplan “Westeringen”.

- a. de straat lopende vanaf de Groningerweg ter hoogte van het perceel nr. 19¹ tot aan het industrieterrein de naam te geven van **“Ripperdalaan”**.
- b. de straat aanvangende tussen de percelen de Westerd 4 en 6 en lopende tot aan de onder a. genoemde nieuwe weg de naam te geven van **“Willingelaan”**.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad der gemeente Peize d.d.
7 november 1972. De raad voorgenoemd,
J. Van Bodegom, voorzitter (burgemeester)
Evenhuis, waarn. sekretaris

Door Jacob Bezema
WORDT VERVOLGD

DE PAISERMEUL STAAT 120 JAAR IN ONS DORP

In 1898 is aan het Molenpad in Peize een ‘nieuwe’ korenmolen gebouwd.
De voorganger van deze molen was een oliemolen die in 1881 is afgebrand.
‘Nieuwe’ geschreven tussen aanhalings-tekens, want het was geen nieuwe molen.
Deze molen stond van 1845 tot 1890 in de Groningse plaats Enumatil.
Een molen behoorde niet tot het onroerend goed, zoals huizen, boerderijen, fabrieken, enz., maar was een roerend goed.
Als een molen om welke reden niet meer werd gebruikt in de ene plaats dan werd de molen verkocht, afgebroken en op een andere plaats weer opgebouwd. Zo ging het ook met de molen van Enumatil die na 45 jaar werd verkocht aan een groepje mensen uit Peize die de molen weer op lieten bouwen in het centrum van Peize (Molenpad).

Hier heeft de korenmolen het langer uitgehouden, want de korenmolen staat hier nu al **120 jaar**.

*Korenmolen “De Paizermeul”; Molenpad 1 Peize
Type molen: achtkantige bovenkruier met stelling*

UIT DE HOPBEL VAN 25 JUNI 1977

De eerste overgeleverde vermelding van het dorp Peize door Dr. G. Overdiep

Een middeleeuwse kroniekschrijver, wiens naam onbekend is gebleven, heeft in een verhaal ofwel Narracio¹⁾ beschreven de omstandigheden, die op 28 juli 1227 hebben geleid tot de slag bij Ane ten zuidwesten van Coevorden. In deze slag werd de 34ste bisschop van Utrecht, Otto van der Lippe, door de Drenten verslagen en gedood. Bij het uiteenrafelen van de voorgeschiedenis van deze slag ging de kroniekschrijver terug tot de Utrechtse bisschop Harbert van Berum, die regeerde van 1143 tot 1152.

Deze bisschop had volgens de Narracio twee broers Ludolf en Leffert, van wie hij de eerste, die de jongste was, erfelijk beleende met het kasteel te Coevorden en de rechtsmacht in Drente, en de tweede, die de oudste was, erfelijk beleende met de prefektuur in Groningen en het Gorecht.

De kroniekschrijver vertelt vervolgens, dat ten tijde van bisschop Godfried van Renen (1156-1178) er twee broers waren, te weten Leffert, die prefekt in Groningen was, en Lambertus, die in “Pedge”, dat is Peize, woonde en twee zoons Rudolff en Menzo had. Zowel Leffert als Lambertus waren dappere, sterke, rijke mannen. Leffert had maar één dochter, wier naam niet is overgeleverd en die getrouwd was met een Westfaler Godschalk van Sepperothe en bij deze drie kinderen had, te weten Rudolf, Menze en Egbert.

Zowel Leffert van Groningen als Lambertus “de Pezie” komen als getuigen voor in een door bisschop Godfried van Renen uitgegeven oorkonde, welke is gedateerd op 1176. Dit jaartal kan volgens de geleerden ook 1177 zijn, omdat het mogelijk is, dat in de oorkonde de zogenaamde Paasstijl werd toegepast, waarbij het jaar begon met Pasen.

Leffert is volgens de kroniekschrijver nog bij het leven van bisschop Godfried van Renen overleden, dus vóór 1178. De prefektuur viel als een zwaardleen, waarin alleen een man kon opvolgen, terug aan de bisschop. Lefferts broer, Lambertus van Peize solliciteerde, maar bisschop Godfried beleende de drie kleinzoons van Leffert tezamen met de prefektuur tegen betaling van 300 mark.

In dit verhaal komt de naam Peize op twee manieren voor: in de eerste plaats als geslachtsnaam van Lambertus en in de tweede plaats als woonplaats van deze Lambertus.

Wil men nu de eerste vermelding van het dorp Peize vieren, dan kan dat door indirect uit de geslachtsnaam af te leiden, dat toen ook het dorp er was. Dan behoort het feit dat het 800 jaar geleden is, dat Peize voor het eerst in de oorkonden genoemd wordt, te worden gevierd in 1976 of 1977.

Wil men geen afleiding via een geslachtsnaam maar een rechtstreeks vermelding van het **dorp** Peize, dan houdt men zich aan bovengenoemde vermelding in de Narracio en dan kan het feest op zijn laatst worden gevierd in 1978. In de Narracio staat immers dat Lambertus in Pedge woonde ten tijde van bisschop Godfried van Renen en deze regeerde tot 1178. Naar mij is medegedeeld, geeft men in Peize aan de viering in 1978 de voorkeur.

Bij dit alles moet men natuurlijk blijven bedenken, dat het niet gaat om het 800-jarig bestaan van Peize, maar om de eerste overgeleverde vermelding van Peize.

¹⁾ **Narracio** is een geschrift in het Latijn uit 1232. Vooral voor Groningen en Drenthe is de Narracio een van de belangrijkste middeleeuwse kronieken.

GESCHIEDENIS VAN HET PAND RODERWEG 2 TE PEIZE

In 1909 werd dit huis gebouwd (architect Elema). De eerste bewoners van dit huis F. Gelmers en A. Gelmers-Ebbinge. Hun initialen staan in de 1e steen bij de voordeur. In 1932 ruilden zij van huis met dokter J.S. Stratingh.

Huis anno 1909, voor het huis de eerste bewoners, de familie Gelmers. Naast het huis is het ooievaarsnest te zien, wat in de tuin stond.

In 1955 vond een grote verbouwing plaats. Er werd een tussenverdieping gebouwd.

Omdat de oorspronkelijke steensoort niet meer verkrijgbaar was werd het huis wit geschilderd.

Berend Looper, een man van de klok

Op 16 december 1871 stond er een brief in de krant van een bezorgde inwoner uit Peize. Daarin schrijft hij "Er is in het maatschappelijk leven vrijwel geen betrekking, die zoo eentonig, zoo vervelend, zoo zuiver machinaal als dat van postbode. Dat gaat geregeld elken morgen van hetzelfde punt uit, om er 's avonds terug te keeren, precies als de slinger van een klok, maar de slingeren zijn wat langer. 3 à 4 uur, dat is dus heen en terug dagelijks een baantje van 8 uur."

Zo'n lange wandeling maakte Berend Talens, in de regio bekend als Berend Looper, van 1860 tot 1881. Zes dagen per week liep hij van Leek, via Roden, Peize, Bunne naar Vries... en weer terug. Een afstand van ongeveer 40 km over een weg die van Leek tot aan Peize nog redelijk begaanbaar was, maar daarna steeds slechter werd: *"gaat het 's zomers door het gulle zand en op dit oogenblik is de lage weg geheel gevuld met sneeuw en nog nooit is er werk van gemaakt om dat pad iets te verbeteren of de sneeuw eenigszins op te ruimen."* De aanwonende boeren, die lekker warm binnen bij het brandend vuur zitten, zouden daar wel eens wat aan mogen doen, aldus de briefschrijver. Iedere ochtend vertrok Berend Looper rond half drie, na haastig een kleine hartversterking te hebben genomen om 'aan de loop' te gaan. Hij vertrok zo vroeg om de post van diligence in Vries te halen, de aanliggende dorpen aan te doen en weer op tijd terug te zijn voor de postkoets bij Leek/Tolbert. Maar hij liep niet altijd

alleen. Mensen die van het ene naar het andere dorp moesten, zochten graag gezelschap van Berend; voor een praatje onderweg, maar ook voor de veiligheid. De uitgestrekte heidevelden, bossen en veengebieden waren 150 jaar geleden vaak het speelveld van struikrovers en ander gespuis. Loerend op eenzame wandelaars om die te beroven of erger. Berend Looper was gewapend met een pistool, dus in zijn gezelschap was je relatief veilig.

Berend Looper had nog een eigenschap waardoor hij in de regio niet in de vergetelheid raakte: hij was een man van de klok en passeerde iedere dag rond dezelfde tijd. Men kon er 'de klok op gelijk zetten'. Dat is waarschijnlijk zijn redding geweest. Tijdens een zware sneeuwstorm viel het een boer op dat Berend niet op de gewone tijd voorbij gekomen was

en startte samen met een paar burens een zoektocht. Uiteindelijk vond men hem, half bevroren en meer dood dan levend, op een heideveldje in het Mensinghebos. Berend overleefde het gelukkig en genoot nog enkele jaren van een welverdiend pensioen van 261 guldens per jaar. Sindsdien heet het heideveldje in de volksmond 'het Talens-veldje'...

Door de ontginning van het Bunnerveen en ruilverkavelingen is de oorspronkelijke route van Berend niet meer precies te volgen. Maar deze route, middels fietsknooppunten, komt daar zo dicht mogelijk bij in de buurt: Beginnend in Leek bij knooppunt 14 (of in Vries bij knooppunt 44) fietst u de route van: **14 > 81 > 83 > 39 > 11 > 02 > 35 > 29 > 22 > 20 > 05 > 49 > 44 > 49 > 05 > 07 > 24 > 73 > 75 > 74 & 51 > 79 > 80 > 13 > 14**

In de uitgave van de regiogids van 'De kop van Drenthe, een wereld van verschil' is het volgende artikel op bladzijde 25 te vinden. Voor het geval het "wit op zwart"-lezen iets moeilijker gaat onderstaand de tekst in "zwart op wit".

Meer informatie over de bijzondere plekken, natuurschoon en fietsroutes in onze omgeving kunt u in deze uitgave ook vinden op www.kopvandrenthe.nl.

Berend Looper, een man van de klok

Op 16 december 1871 stond er een brief in de krant van een bezorgde inwoner uit Peize. Daarin schrijft hij *"Er is in het maatschappelijk leven vrijwel geen betrekking, die zoo eentonig, zoo vervelend, zoo zuiver machinaal als dat van postbode. Dat gaat geregeld elken morgen van hetzelfde punt uit, om er 's avonds terug te keeren, precies als de slinger van een klok, maar de slingeren zijn wat langer. 3 à 4 uur, dat is dus heen en terug dagelijks een baantje van 8 uur."*

Zo'n lange wandeling maakte Berend Talens, in de regio bekend als Berend Looper, van 1860 tot 1881. Zes dagen per week liep hij van Leek, via Roden, Peize, Bunne naar Vries... en weer terug. Een afstand van ongeveer 40 km over een weg die van Leek tot aan Peize nog redelijk begaanbaar was, maar daarna steeds slechter werd: *“gaat het ‘s zomers door het gulle zand en op dit oogenblik is de lage weg geheel gevuld met sneeuw en nog nooit is er werk van gemaakt om dat pad iets te verbeteren of de sneeuw eenigszins op te ruimen.”* De aanwonende boeren, die lekker warm binnen bij het brandend vuur zitten, zouden daar wel eens wat aan mogen doen, aldus de briefschrijver. Iedere ochtend vertrok Berend Looper rond half drie, na haastig een kleine hartversterking te hebben genomen om ‘aan de loop’ te gaan. Hij vertrok zo vroeg om de post van diligence in Vries te halen, de aanliggende dorpen aan te doen en weer op tijd terug te zijn voor de postkoets bij Leek/Tolbert. Maar hij liep niet altijd alleen. Mensen die van het ene naar het andere dorp moesten, zochten graag gezelschap van Berend; voor een praatje onderweg, maar ook voor de veiligheid. De uitgestrekte heidevelden, bossen en veengebieden waren 150 jaar geleden vaak het speelveld van struikrovers en ander gespuis. Loerend op eenzame wandelaars om die te beroven of erger. Berend Looper was gewapend met een pistool, dus in zijn gezelschap was je relatief veilig.

Berend Looper had nog een eigenschap waardoor hij in de regio niet in de vergetelheid raakte: hij was een man van de klok en passeerde iedere dag rond dezelfde tijd. Men kon er ‘de klok op gelijk zetten’. Dat is waarschijnlijk zijn redding geweest. Tijdens een zware sneeuwstorm viel het een boer op dat Berend niet op de gewone tijd voorbij gekomen was en startte samen met een paar burens een zoektocht. Uiteindelijk vond men hem, half bevroren en meer dood dan levend, op een heideveldje in het Mensinghebos. Berend overleefde het gelukkig en genoot nog enkele jaren van een welverdiend pensioen van 261 guldens per jaar. Sindsdien heet het heideveldje in de volksmond het Talens-veldje

Door de ontginning van het Bunnerveen en ruilverkavelingen is de oorspronkelijke route van Berend niet meer precies te volgen.

Maar deze route, middels fietsknooppunten, komt daar zo dicht mogelijk bij in de buurt:

Beginnend in Leek bij knooppunt 14 (of in Vries bij knooppunt 44) fietst u de route van: **14** > 81 > 83 > 39 > 11 > 02 > 35 > 29 > 22 > 20 > 05 > 49 > **44** > 49 > 05 > 07 > 24 > 73 > 75 > 74 óf 51 > 79 > 80 > 13 > **14**

EVEN LACHEN...

Uittreksels van brieven aan officiële instanties:

- * Wilt U eens naar mijn bovenkamer kijken, want deze zit vol beesten.
- * Ik heb last van mieren in mijn fundament.
- * Ik lig al twee jaar op bed met igias. Ik hoop, dat ik het goed schrijf, anders denkt u, dat het een Poolse pianist is.
- * Ik zit al twee jaar op een kacheltje te koken: dat is geen doen meer.
- * De hond blaft de gehele avond en met de kat is het hetzelfde geval.

Hopbel van zaterdag 21-8-1964
9^e jaargang no. 17

GEDICHT VAN BARBERA WEKEMA-HUT

SCHOONMAOK TIED

Wait'n ie wat wai down in Pais
wai gaon in 't veurjaor nait op rais,
wai gaon hard aan de slag
en waarken de haile ganze dag.

In 't veurjaor krieg'n de vrouwluu het in de kop
met hail veul gezweit en gerop,
ze duuk'n onder in de klerenkast
zwaaien rond met de witterskwast.

Het haile hoes krig een aander kleur
het hoesgeraad gaat boet'n de deur,
er wordt sopt met vim en gruine zaip
en manleif zwaaft bai 't Paizer-deip.

Met de kopstubber naor boet'n
een emmer vol waoter en schone roet'n,
het padtie, een beurt met de haark
nee, wai ben'n nait bang veur 't waark.

Een nette naom staat op het spel
daorum, schoon'n de meist'n nog wel,
elk veurjaor krieg je dat een keer
't is net griep, het komp aal jaor weer.

Barbera Wekema-Hut

